

SOCKENSTRUNT

FRÖSUNDA HEMBYGDSFÖRENINGIS KVARTALSTIDSKRIFT

Grundad 1978

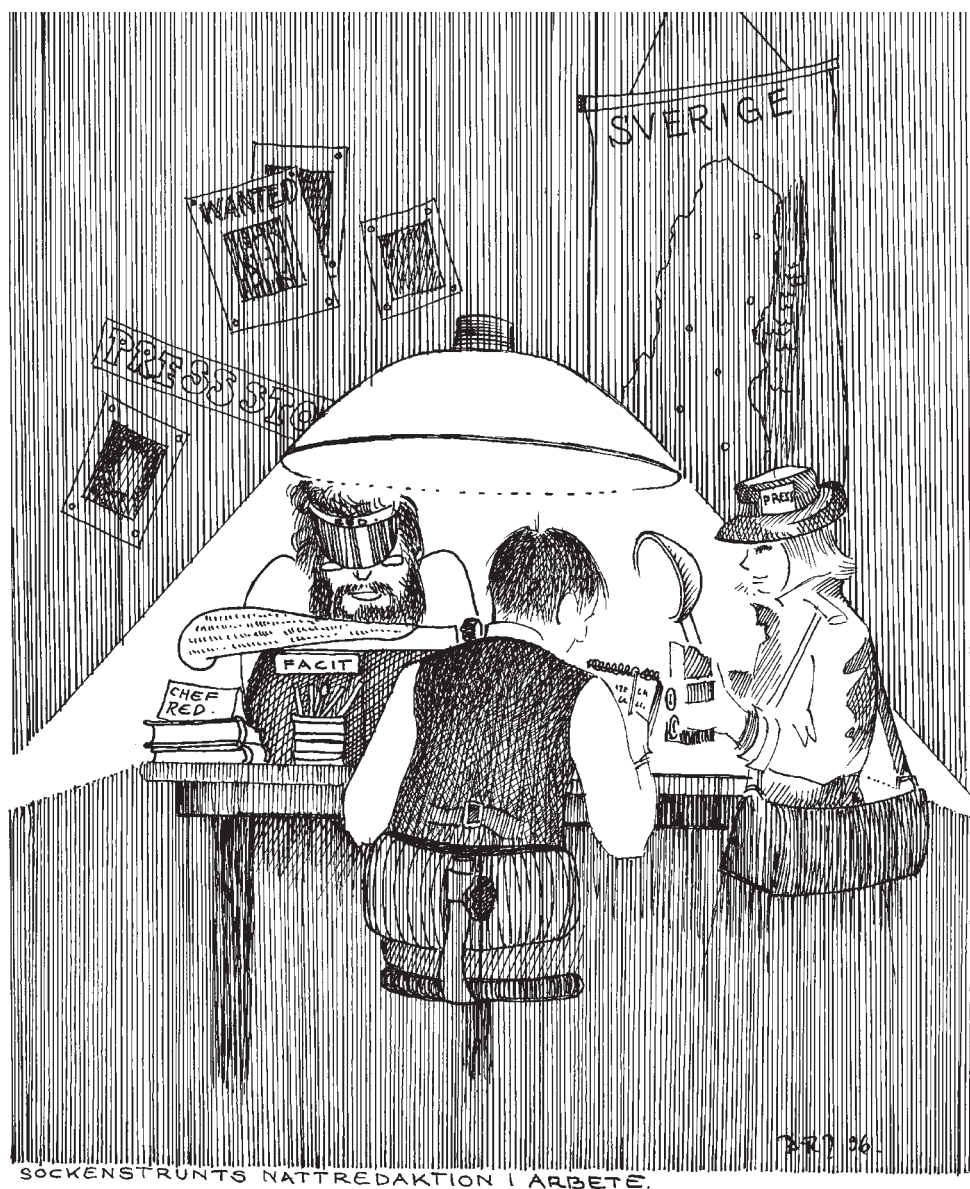

Nr 1 1996. Pris 10 kr.

20 ÅR!

Frösunda hembygdsförening firar 20 år med detta jubileumsnummer av Sockenstrunt. Det gör vi tillsammans med de barn som föddes i Frösunda för 20 år sedan!

SOCKENSTRUNTS NATTREDAKTION I ARBETE.

Teckning: Berndt-Rune Jäverbrant

Nu är det återigen dags för alla frösundabor att ta fram papper och penna och författa några rader så att ett nytt nummer av Sockenstrunt kan se dagens ljus. Den här gången satsar vi på ett vårunummer och ett höstnummer per år. Men kvartalstidskrift får den fortfarande heta. Innebörden av det är som tidigare att det ska vara minst ett kvartal mellan utgåvorna!

Innehållet för kommande nummer är på intet sätt bestämt så vi är öppna för alla förslag. En artikel om Stolp-Ekeby vet vi dock är på väg, samt någonting från arbetsgruppen Långhundraleden.

Frösunda hembygdsförening ska också ta tillfället i akt att i detta blad framföra lite information till bygdens invånare. I kommande nummer tänker vi vara öppna för annonsörer. Det kan gälla allt från försäljning av ägg till hjälp med snöröjning eller kabeldragning.

Den som vill annonsera skickar lämpligtvis ett brev till vår redaktör Bo Ivgren, Löfsta, 186 95 VALLENTUNA.

Fatta pennan och skriv!

Sockenstrunt i starka händer

Huvudansvarig förskrivandet i Sockenstrunt är numera Bo Ivgren på Löfsta. Bo bor på Löfsta sedan 1976 och börjar väl så smått bli frösundabo. Löfsta ligger på vägen mot Gottröra, precis där socknen tar slut och blir Skepptuna. Bo har ett förflutet som yrkesofficer och är numera pensionerad överste och mångsysslare.

Kan man ha en överste som redaktör? Ja varför inte; att han hör illa, är knarrig, talar högt, ser bister ut och är jättesnäll utesluter inte att han kan skriva. Lite miljöskadade är vi väl dock alla av våra yrken.

Att sköta gården med alla sina hus och skogen tar sin tid. Dessutom går det åt mycket tid till att försöka bevara det öppna landskapet även i de delar som inte låter sig skötas direkt som en följd av lantbruket. Tid tar också att ägna sig åt det

lokala politiska livet med en bas i Miljö- och hälsoskyddsnämnden. Dessvärre har vi ingen golfklubb i socknen så den verksamheten måste förläggas till Skepptuna som är mer välförsett i det avseendet. Ett antal olika styrelseuppdrag finns också som pockar på att få sin tid.

Som villkor för att skriva ihop detta blad ingår att medarbetare ska leverera ett material att skriva runt och om. Att bedriva egen forskning och att söka fram fakta tillåter inte redaktörens tid. Skulle sakfel smyga sig in så beklagas detta. Skjut bara inte på pianisten, skjut på den som skrivit musiken.

I sakens natur ligger också att om någon sitter på ett intressant material så lämna gärna över det, så ser jag till att det kommer in i vår tidning!

Redaktören.

Omslaget

Är 1976 föddes nio barn i Frösunda. Året dessförinnan var folkmängden i socknen den lägsta någonsin i historisk tid. Men år 1976 vände det. Då bildades Frösunda hembygdsförening och sedan dess har Frösundas mod och befolkning vuxit kraftigt, den senare med drygt 40 procent till 559 personer år 1996. Såväl barn som förening har alltså vuxit till sedan dess, på olika vis.

För 10 år sedan, när föreningen fyllde 10 år, så firades det med en specialutgåva av Sockenstrunt. På omslaget fanns de nio tioåringarna som var jämngamla med föreningen. Vi har letat reda på dem nu igen, och de får nu återigen visa att tiden går.

De nio tjugoåringarna är Tobias Eklund och Maria Eklund i översta lagret, Jessica Magnusson, Derk de Beer och Anna Öhman i mellanlagret samt Emilia Eklund, Mikael Halldin, Lina Malmlov och John Gripenholm underst.

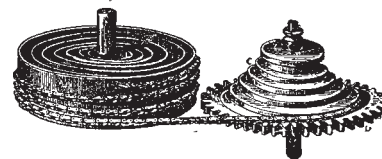

Fig. 110. Fjäderhuset.

För Frösunda i forntid och framtid

För 20 år sedan kom Frösunda hembygdsförenings valspråk att lyda som rubriken. Så länge sedan är det som föreningen bildades. Många minns säkert hur det var då, och vad som tilldrog sig intresse. Men det är väl också på det viset att flera som läser detta inte var med, eller var lite för unga då för att se sammanhangen.

För 20 år sedan befann vi oss i gröna vågens tidevarv, åtminstone i slutet av det. Det var på modet att bilda aktivitetsgrupper, miljögrupper m m. Redan på hösten 1975 började några sockenbor prata om vad som kunde göras. Bland dessa fanns ett antal som fortfarande är sockenbor, till exempel Sven Billersjö, Anne-Marie Karlsson, Berndt-Rune Jäverbrant, Berndt Wredh, Ingegärd Johansson, Ante Eklund med flera.

Allmänt möte

Så i januari 1976 kallade man till ett allmänt möte för att se om det fanns något intresse. Det fanns det! Resultatet blev en interimsstyrelse. Denna styrelse planerade en vårpromenad som kom att gå förbi Helgö till Näs. Efter kaffe i Frösundagården vidtog ett konstituerande föreningsmöte. Styrelse valdes, och man diskuterade föreningens mål. I föreningens valspråk ligger mycket av inriktningen. Det är så att föreningen ska verka för att bevara sambandet bakåt, men även blicka framåt och se till vår hembygds bästa.

Är det inte en fascinerande tanke att denna vår bygd var koloniserad och bebyggd redan under järnåldern?

Landet hade börjat höja sig ur havet och där vi idag har skogsbackar och bergsformationer var öar i ett skärgårdshav. Ett hav orört av miljögifter och inte exploaterat av människor. Det var rikt på fisk och fågel. Dessutom var klimatet betydligt varmare än i dag. Kort sagt en idealisk miljö för dem som förstod att utnyttja den. På samma platser där våra förfäder valde att bo, där bor många av oss än i dag, låt vara att ett och annat hus tillkommit på platser som inte var beboeliga i forntiden.

Komma samman

På samma sätt som idag torde man då haft ett behov av att komma samman av sociala skäl och för att tillvarata gemensamma intressen. I dag samlas vi för en gemensam midsommarfest, för att umgås och för att ha lite trevligt. Vi kan vara ganska övertygade om att vi inte är först i trakten med den idén!

Midsommarfesten var en av de första aktiviteterna som den nybildade föreningen kom att ordna. Heder åt dem som kläckte idén! Den håller som bekant fortfa-

rande och med samma grundfilosofi att det ska inte vara något kommersiellt jippo där barn tjarar om att köpa godis och prylar. Inte heller skall det tas upp något inträde. Festen ska ordnas av sockenborna för sockenborna med gäster!

Våra förfäder torde inte, lika lite som vi, ha klarat sig utan att byta varor och tjänster. Människor är duktiga på olika saker. Då och då måste man ha träffats för att handla med varandra, precis som vi gör vid vår julmarknad, en aktivitet som även den kom till under föreningens första år.

År 1976 firade föreningen sin första midsommar.

*Frösunda station under sin storhetstid
i slutet av förra seklet.*

Inte dåligt av den första styrelsen att skapa två så populära aktiviteter som håller än i dag efter 20 år!

Två andra företeelser kom att ta stor tid i anspråk detta första år. Frösundagården befann sig i ett bedrövligt skick. En uppsnygning var verkligen av nöden. Föreningen grep sig verket an med stor optimism.

Hotat hus

Hade man vetat hur mycket arbete som skulle komma att krävas för att övertyga kommunen att rusta upp gården hade man nog tvekat i porten. Det tog nämligen jämt 10 år innan Frösundagården befann sig i det skick som vi är vana att se den i dag. Ett träget arbete var nödvändigt.

Så är fallet även i dag. Hela tiden vilar hotet över oss att kommunen som fastighetsägare vill göra sig av med huset. Detta är väl i sig förståeligt. Kommuner ska i mycket begränsad omfattning ägna sig åt att äga hus. Som regel blir husen vanskötta. Ju längre bort från centrum de ligger, desto värre blir det. I vårt fall är det dock så att där andra delar av kommunen har skolor med mera att samlas i, har vi bara Frösundagården att tillgå om vi vill samla fler än ett dussin.

Frösundagården blev upprustad, det var bra!

Den andra företeelsen som kom att kräva snabbt handlande var bevarandet av stationshuset. Karin Adlercreutz i Frösunda prästgård upptäckte en måndag en grävsropa på plats för att riva huset. Fem dagar senare hade styrelsen lyckats stoppa rivningen och få till stånd en verksamhetsidé om hur man skulle komma vidare. Mer om detta en annan gång.

Flera andra verksamheter drogs

igång. En del består fortfarande. De första åren startades en omfattande ungdomsverksamhet i Frösundagården. Den lever fortfarande kvar, även om den haft vissa avbrott under de gångna åren. Detta är också en del i föreningens liv; att verka för att den

del av socknens föreningsliv som just nu har de största förutsättningarna att genomföra något också gör det.

Många namn

Det blev inte så många namn nämnda om vem som gjort vad. Ingen nämnd ingen glömd heter det ju. Det är så att bakom varje aktivitet står givetvis ytterst någon. Det är inte säkert att denne är den ursprungliga idégivaren. Det kan också vara så att genomföraren eller genomförarna är de som främst skall nämnas, eller varför inte en drivande ordförande som ser till att uppmuntra andra till arbete - bäst att inte nämna för många namn. Inte minst blir detta tydligt när man som författaren är jämnårig med föreningen som frösundabo och därför måste lita till hörsägen och ett begränsat skriftligt material.

Redaktören

Frösundas folkmängd

För 150 år sedan var socknens folkmängd ca 630 personer, varav 20 procent var tjänstefolk eller tjänstejon som det hette då. Tala om lokalt näringsliv! Utpendling för att arbeta någon annanstans var inte ett uppfunnet fenomen vid den tiden. Långsamt ökade invånarantalet, för att nå en topp runt 1930 då vi var nästan 200 fler än i dag, nämligen 720. Därefter gick det bakåt fram mot ett bottenläge 1975 då vi bara var 398. Under nedgången i slutet av 1960- och början av 1970-talen förlorade vi både skola, post och affären i vägskalet vid Torsholma. 1989 försvann den sista livs-medelsaffären, Westbergs Frösunda Handel.

Folket ökar

1976 bildades ju hembygdsföreningen och sedan vänder befolkningskurvorna uppåt igen. Eller är det så att det finns ett annat samband? Allt bättre kommunikationer kombinerat med

att allt fler kunnat skaffa sig bil, gör att det är möjligt att bo i vår socken och pendla till arbeten i såväl Stockholms- som Uppsalaregionen.

Till skillnad från hur det var för 150 år sedan, kan vi väl inte påstå att vi har någon vidare lokal arbetsmarknad i dag. Om man ser på de senaste 7 åren är det slående hur mycket människor som flyttar ut respektive in. 220 har flyttat in - varav 75 under åren 1994 och 1995. Samtidigt har 212 gett sig i väg. Vi har alltså omsatt en stor del av befolkningen, eller är det så att rörligheten främst består i att våra ungdomar rör på sig och drar med sig sina respektive ut och in?

Unga människor

Att vi har en relativt ung befolkning kan man se på födelse- och dödstal. På sju år har 54 små frösundabor sett dagens ljus. Samtidigt är det endast 14 som lämnat världen för gott.

Att vi blir fler är glädjande. Vi behöver vara några stycken för att ge underlag för en viss service. De många barnen har gjort det möjligt att behålla barnversamheten i Frösundagården med allt vad det betyder för föräldrar som får korta transporter och barn som får lokala kompisar.

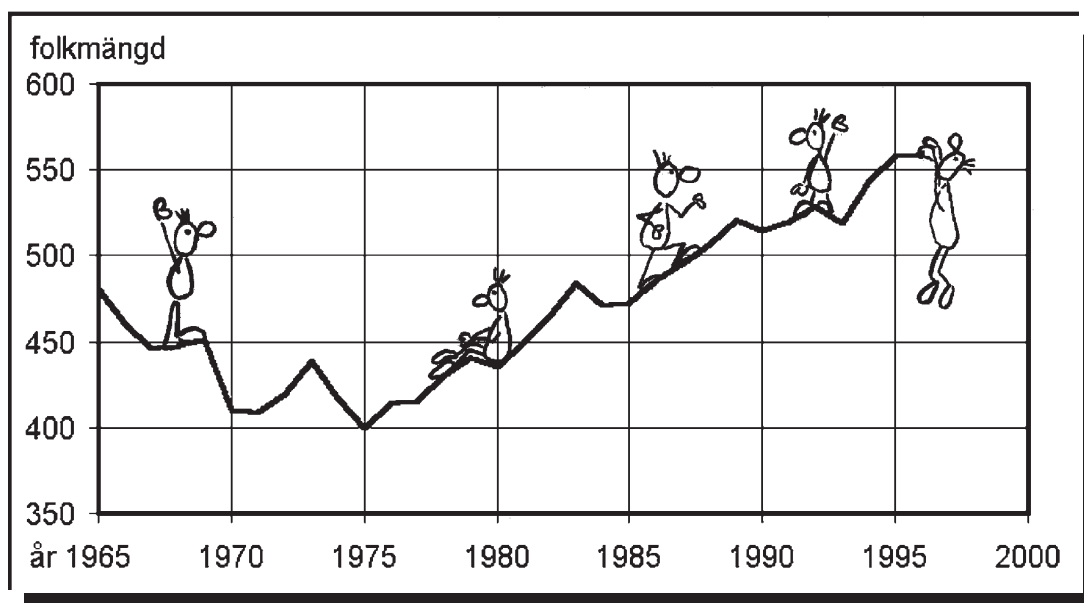
Viktig bana

En bra Roslagsbana hjälper oss förhoppningsvis till att hålla Frösunda attraktivt, även om allmän service i övrigt är tunn. Har ni sett hur många bilar och cyklar som använder "infartsparkeringen" vid stationen?

Sedan kan man fråga sig hur många vi kan få bli. Ingen väljer väl Frösunda som bostadsort för att få det som om man bor i stan. Karaktären av att bo på landet måste få bestå!

Underlag:

Anne-Marie Karlsson

Mellan hägg och syren

Den 3 juni i år gick Siri Wallerstedt ur tiden vid fyllda 102 år. Därmed förlorade hembygdsföreningen sin äldsta medlem någonsin.

Siri kom till Frösunda bara tre år gammal, då hennes far blev stins här, med stationshuset som tjänstebostad. Hon blev kvar till faderns pensionering, omkring 1919, då hon själv började arbeta som kontorsskrivare vid Mörby verkstäder.

Där blev hon kvar till sin egen pensionering 1959.

På äldre dagar blev Siri helt blind och fick starkt nedsatt hörsel. Hon var därefter helt beroende av andra människors hjälp.

Dikter

Väl över nittio år började Siri skriva dikter. En av de allra första, **Mellan hägg och syren**, tonsattes av Claes Svanberg och sjöngs in på skiva av Nina Lizell. Både ord och noter återgavs i Sockenstrunts senaste nummer, nr 2 1990.

Den dikt som bäst förmedlar Siris hembygds kärlek är kanske **Kyrkan och Kvarnen**, där hon i lyriska ordalag reflekterar över utsikterna från ungdomshemmets fönster.

Siri levde då mycket i sina minnen, men hon höll också väl reda på dagens liv och rörelse. Hon brukade ringa till gamla vänner och fråga:

- Har du hört om det har hänt någonting i Frösunda?

Hon kunde leva upp och glädjas i flera dagar efter ett sådant samtal. Förutom hennes varma intresse för de gamla frösundafamiljerna ville hon gärna höra allt om hembygdsföreningen, som låg henne mycket varmt om hjärtat. Inte minst glädde hon sig över stationshusets bevarande.

När museet där invigdes, donerade hon ett pilträd till minne av pilarna som växte vid stationen då

hon var ung. Detta träd har nyligen flyttats några meter längre bort ifrån huset i samband med anläggningen av en välbehövlig parkeringsplats. Må det klara flyttningen utan men!

Hon skrev också en festdikt, återgiven i Sockenstrunt nr 1 1989.

En annan av hennes dikter, **Långhundraleden**, står som ett lyrisk förord i boken med samma namn, som utgavs 1993 av arbetsgruppen Långhundraleden. När undertecknad överlämnade ett exemplar av boken till henne som tack för hennes medverkan, talade hon med inlevelse om gruppens arbete. Bland annat var hon mycket intresserad av Bo Gräslunds

nen. Till viss grad bygger Gräslunds argumentering på dess närhet till slagfältet, eftersom ett uttalande i en av de gamla berättelserna möjligen kan tyda på närheten till en plats med det namnet.

Holm

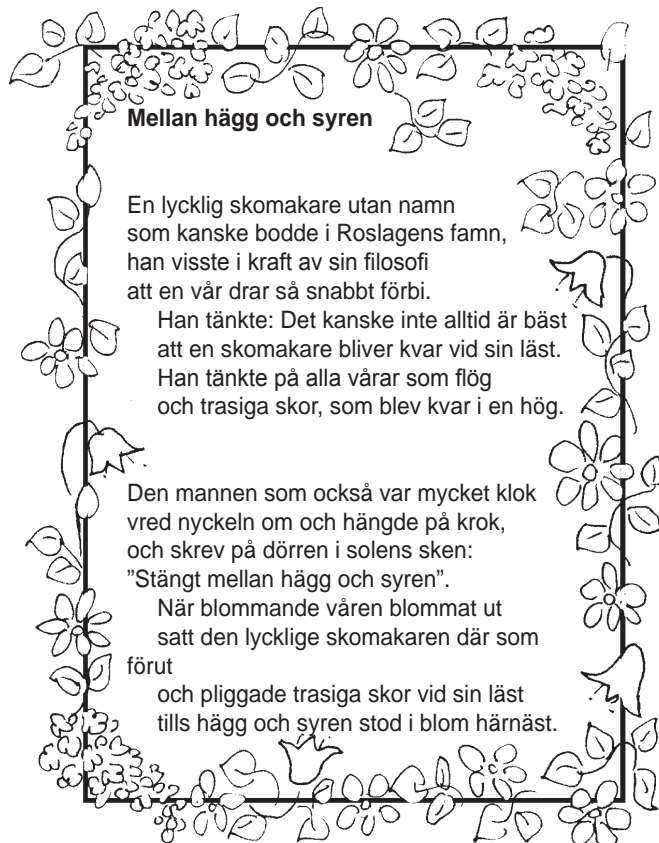
Många frösundabor anser att byn kan endast ha legat i närheten av nuvarande Holmbron, andra letar efter den på Raknö; men Siri sa sig kunna "sätta sitt liv i pant på" att hon i yngre dagar hade sett en gammal karta, i privat ägo, där namnet Holm stod "ovanför Helgö, framåt (men öster om) Näs", ungefär där sjön en gång en gång i tiden sträckte sig förbi Johanneslund...."

Redan då lovade jag att försöka ta reda på den gamla kartan. Senare talade jag med Siri ett par gånger per telefon, och varje gång frågade hon om vi inte hade funnit den än. Den sista gången, bara några få veckor före sin död, ringde hon enbart för att betona att hon fortfarande var säker att hon mindes rätt. Jag lovade då att göra ett nytt allvarligare försök att hitta kartan.

Därför tar jag nu tillfället att be om hjälp från alla som äger, eller känner till, någon gammal privatägd karta som möjligen kan täcka det berörda området. Det behöver inte alls gälla nuvarande gårdstillhörighet. Vi vet ju från gamla domslut m m att äganderätten till olika områden har flyttats mellan stamfastigheterna från tid till tid. Till exempel framgår det av ett bytesbrev från april 1574 att "en äng Rakne" då hörde samman med Helgö.

Det vore roligt om vi tillsammans, och med Siris hjälp, kunde lösa gåtan om Frösundas försvunna by; och kanske också - vem vet - slå fast att det berömda sjöslaget verkligen skedde här vid Upplands kust!

Jean Bokström

Mellan hägg och syren

En lycklig skomakare utan namn som kanske bodde i Roslagens famn, han visste i kraft av sin filosofi att en vår drar så snabbt förbi.

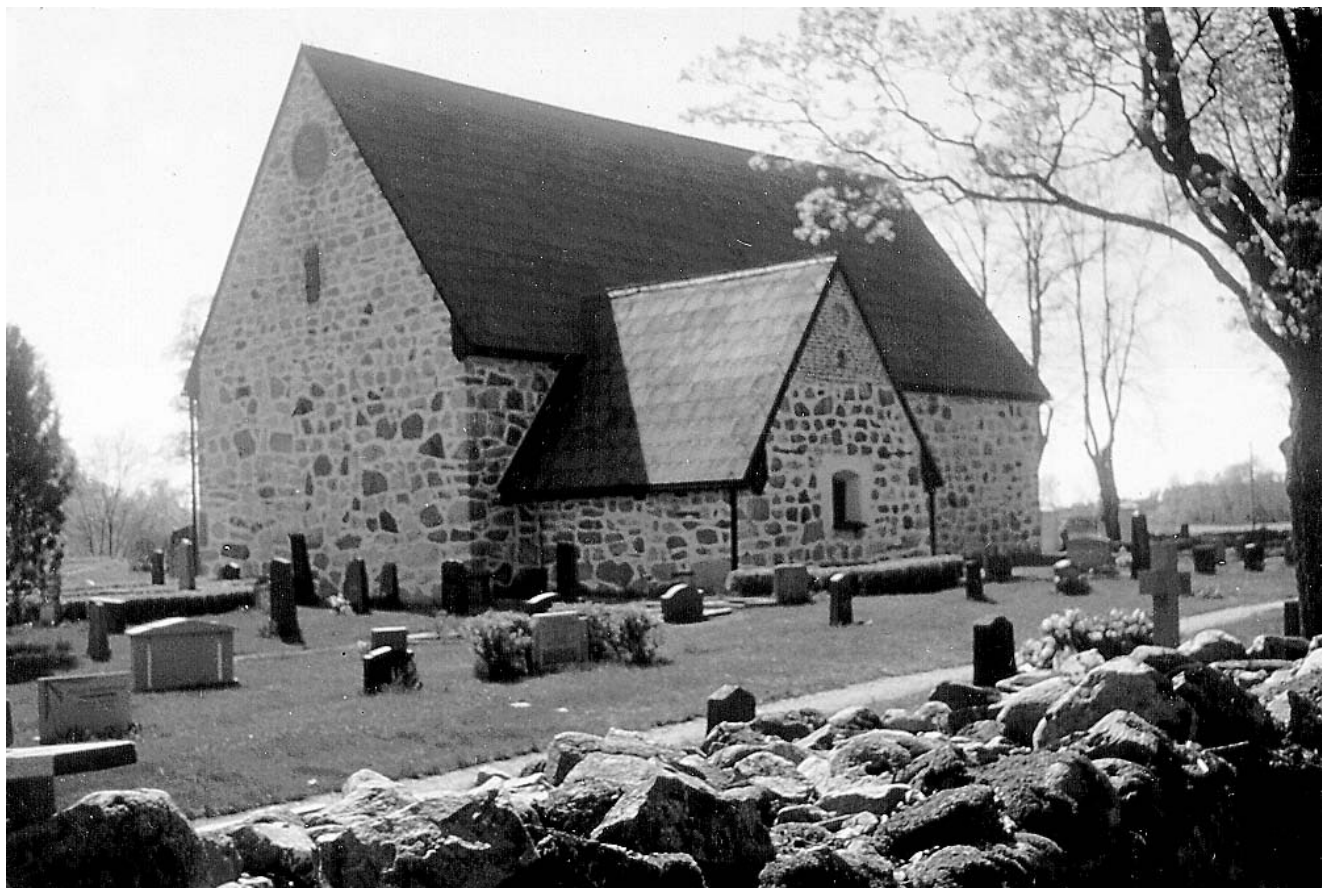
Han tänkte: Det kanske inte alltid är bäst att en skomakare bliver kvar vid sin läst. Han tänkte på alla vårar som flög och trasiga skor, som blev kvar i en hög.

Den mannen som också var mycket klok vred nyckeln om och hängde på krok, och skrev på dörren i solens sken: "Stängt mellan hägg och syren".

När blommande våren blommat ut satt den lycklige skomakaren där som förut och pliggade trasiga skor vid sin läst tills hägg och syren stod i blom härnäst.

teori att slaget vid Helge å år 1026 ägde rum i havet vid Frösunda, ovanför nuvarande Helgösjön, och inte som tidigare antagits, utanför Skånes kust. Liksom jag själv, ville hon gärna tro att Gräslunds teori är riktigt.

I samband med detta talade vi om den försvunna byn Holm, som nämns i ett officiellt brev från 1324, men sedan dess är spårlöst förvunn-

Fädernas kyrka och vår

Historik och tankar runt Frösunda kyrka

Kyrkan mitt i byn - här har människor firat gudstjänst, döpt sina barn och begravt sina döda i många hundra år. Här har kyrkan funnits sedan 1100-talet. Tanken svindlar. Nuvarande kyrkobyggnad är från slutet av 1400-talet, men i södra kyrkmuren finns utskjutande stenar, som anses härröra från en ännu äldre byggnad, sannolikt från 1100-talet.

Dopfunten i sandsten är ett minne från den tiden. Utsidan är prydd av huggna reliefer, slitna och svårtydda. Men man kan se att några av dem visar bebådelsen, som Maria enligt en legend mottog medan hon satt och spann.

Numera fylls inte hela den stora stenskålen med vatten vid dop. Redan på 1600-talet fann man att det var opraktiskt. Då fick församlingen av familjen Örnehufwud på Helgö ett dopfat i tenn och det är det fatet som fortfarande används.

Familjen Örnehufwud skänkte även en av de stora ljuskronorna, nattvardssilvret och den stora fem-

armade ljusstaken som står i fönstret vid dopfunten.

Altarskåpet från medeltiden är ett av kyrkans finaste föremål. Enligt tradition från den katolska tiden ska dörrarna vara stängda under den sista delen av fastan - passionstiden - för att åter öppnas på påskdagens morgon. Så görs också än i dag i Frösunda kyrka.

Altarskåpet räddat

Men altarskåpet har inte alltid hängt på sin plats. Någon gång på 1700-talet togs det ner. På 1790-talet fanns en nitisk präst som lät städa kyrkan grundligt från en del "skräp och träsaker". Vissa saker brändes upp, bland annat ett triumfkrucifix, och det var tal om försäljning av altarskåpet. Men detta motsatte sig församlingen, tack och lov.

Prästen, som var mycket impopulär, fick flytta efter bara ett par års tjänstgöring.

Framme i koret finns ett antal gravstenar. De flesta är från 1600- och 1700-talen. Men en är från 1497,

till minne av Otto Ingesen, som då var kyrkoherde i Frösunda. Han mördades i samband med strider, då Frösunda prästgård skövlades av Sten Sture den äldres folk. Det har inte alltid varit så fridfullt i Frösunda!

Predikstolen är från 1759 och gjord i rokokostil. På predikstolen står ett timglas. Detta var till för att prästen skulle kunna hålla reda på hur länge han predikade. Timglaset är skänkt av familjen Giertta på Billsta, liksom nummertavlan. Bägge föremålen är från 1700-talets första hälft.

Vapen på väggarna

Väggarna litet längre bak i kyrkan är prydda av några begravningsvapen. Det var vanligt i äldre tid, att adelsfamiljer lät göra vapensköldar i trä, som dekorerades och målades och användes i begravningsprocessionen. Sedan hängdes de upp i kyrkan. Bredvid begravningsvapnet brukade den avlidnes värja hängas; därav de två värjorna som finns på södra väggen i kyrkan.

Längst bak i kyrkan finns läktaren med sin orgel från 1906. Orgeln har senare utökats och renoverats. Senaste ombyggnad skedde 1988. Den är nu ett instrument, som uppfyller även mycket högt ställda musikaliska anspråk och kommer förhoppningsvis att vara till glädje för frösundaborna en lång tid framöver.

Hösten 1996 har kyrkan renoverats. Den har målats om invändigt i samma lugna gulvita och gråvita toner som tidigare. Även elinstallationerna har setts över och alla uttag har jordats. Kronor och prydnader har rengjorts och putsats.

Omfattande arbete

Allt detta har varit ett omfattande arbete, där stor hänsyn har tagits till antikvariska synpunkter. Det märkliga med detta är att stor del av renoveringen görs av frösundabor. Inte dåligt av en så liten församling att ha så många gediget kunniga hantverkare! Detta är den tredje renoveringen under 1900-talet. Runt år 1900 gjordes bland annat ingångarna till vapenhus och kyrka större. På 1950-talet murades ett nytt altare upp och församlingen fick ett gravkappell, skänkt av riksdagsman Edward Thorell.

Då kom också den fjärde kyrkklockan. De andra är mycket äldre. En är gjuten redan år 1560 och är troligen ett krigsbyte från Gustaf II Adolfs dagar.

Nymålad och fräsch och med en utmärkt välljudande orgel står Frösunda kyrkobyggnad väl rustad inför ett nytt sekel. Det behövs.

Frösunda kyrkas dopfund är från 1100-talet och har inhuggna figurer som bland annat föreställer Jungfru Marie bebådelse.

År 1975 byggdes taket om på Frösunda kyrka som då erbjöd en märkelig anblick med de medeltida takvalven blottade.

Inför 2000-talet

Snart skriver vi år 2000 och ett nytt skede i Svenska kyrkans historia inleds: Kyrkans skiljande från staten. Enligt de preliminära planer som finns, ska detta vara genomfört till år 2010.

Det kommer att innebära stora förändringar för alla församlingar - inte minst ekonomiskt. Hur många kyrkor kan hållas öppna? Hur gör man med kulturhistoriskt värdefulla kyrkor? Vad betalar staten och vad betalar kyrkan?

På landsbygden blir problemen tydliga. Förr bodde de flesta människor på landet. I dag bor 85% av befolkningen i tätorter. Kyrkorna på landet är många.

Enkätundersökningar som gjorts har det visat sig att människor i allmänhet inte tycker att kyrkobyggnaderna är överflödiga. Kyrkan har betydelse även för dem som inte är kyrkligt aktiva.

Positiv enkät

Frösunda församlingskyrkoråd gjorde 1993 en liten enkätundersökning bland frösundaborna om vad man hade för synpunkter. 46% av hushållen (= 81 st) svarade. Av de som svarade ville hela 97% att kyrkan skulle hållas öppen även om ekonomin skulle bli sämre.

Bland kommentarerna fanns bland annat följande:

- Viktigt kulturminne, trygghets-symbol.

- Vår kyrka är en del av oss alla, även om vi inte alltid tar oss tid, så betyder grunden mycket.

- Kyrkan är en slags samlingspunkt för folket i bygden och i Frösunda.

Särskilt musikgudstjänsterna är omtyckta och kören Trifolium har lärt många frösundabor att uppskatta kyrkomusik.

Hur skall vi nu omvandla dessa synpunkter till praktiskt handlande? Det är något som blir viktigt att diskutera de kommande åren.

Mittpunkt

För Frösunda kyrkas framtid hoppas jag personligen att kyrkan kan fortsätta att vara en mittpunkt i bygden och gemenskapen, som den har varit i århundraden.

Den kyrkliga verksamheten kan behöva begränsas, men kanske kan den musikaliska verksamheten utökas med konsertafsnar och körverksamhet - en utmaning för vår kantor Bosse Eriksson och kören Trifolium.

Lekmannamedverkan bör bli än mer aktuell. Redan nu finns i Frösunda ett fint samarbete med hembygdsföreningen. Kan detta samarbete förstärkas?

Väl mött i en öppen kyrka på 2000-talet!

*Agneta Heine-Ivgren,
ordförande i Församlingskyrkorådet*

Källor:

- Upplands kyrkor LXXIV
- Fädernas kyrkor och framtidens (1993 års kyrkobyggnadsutredning)
- Enkät Frösunda församling 1993.

Jag är två år äldre än Frösunda hembygdsförening. Därför kommer jag inte ihåg hur det var när föreningen startade, men jag är övertygad om att allt var bättre. Det var det ju förr.

Framför allt verkar intresset för att engagera sig ha varit bättre. Jag vill inte påstå att det saknas intresse och engagemang idag, men det skulle inte skada om fler tog kontakt med hembygdsföreningen. Hembygdsföreningen är det enda forum i bygden som tillvaratar hela socknens intressen!

Om du undrar vem jag är, så är jag en inföding som är född och uppväxt i Frösunda och finner ett stort intresse i hembygdshistoria, bebyggelsehistoria och kulturhistoria. Min arbetsplats är belägen i den stora staden Stockholm och vissa vackra dagar det gör det mig ont i hjärtat att behöva åka dit. En stor del av min fritid går åt till att flänga runt på olika evenemang som har med ovanstående "kulturbitar" att göra. Vid sådana tillfällen är jag yngst om det var någon som undrade. Jag brukar faktiskt alltid vara yngst när jag ger mig in i sådana sammanhang. "Jag och pensionärerna" brukar jag säga till Daniel när jag kommer hem.

Aktivera mera!

Ibland drar jag faktiskt alla över en kam, så det är en sanning med modifikation.

Tiden som aldrig räcker till känner vi nog alla igen. Jag gör det i alla fall trots min "späda" ålder. Tänkvärt är nog då att man faktiskt kan ta sig tid till något roligt ibland, för sitt eget välbefinnande. Själv tycker jag att det är roligt att försöka ta mig tillbaka i tiden. I våras försökte jag få ihop en grupp likasinnade som tillsammans med mig skulle ge sig på att titta i gamla kartor och försöka lokalisera gamla torp och märka ut dessa på något sätt. Själv är jag inte särskilt erfaren inom detta område, men jag har intresset och hyste förhoppningen om att de äldre och mer erfarna skulle komma till min räddning, vilket några gjorde.

Det som är lite tråkigt är dock att det inte dök upp särskilt många yngre som kan ta vara på de kunskaper som

faktiskt fortfarande finns och föra dem vidare. Det vore synd om vi alla en dag insåg att vi låtit tiden rinna ifrån oss.

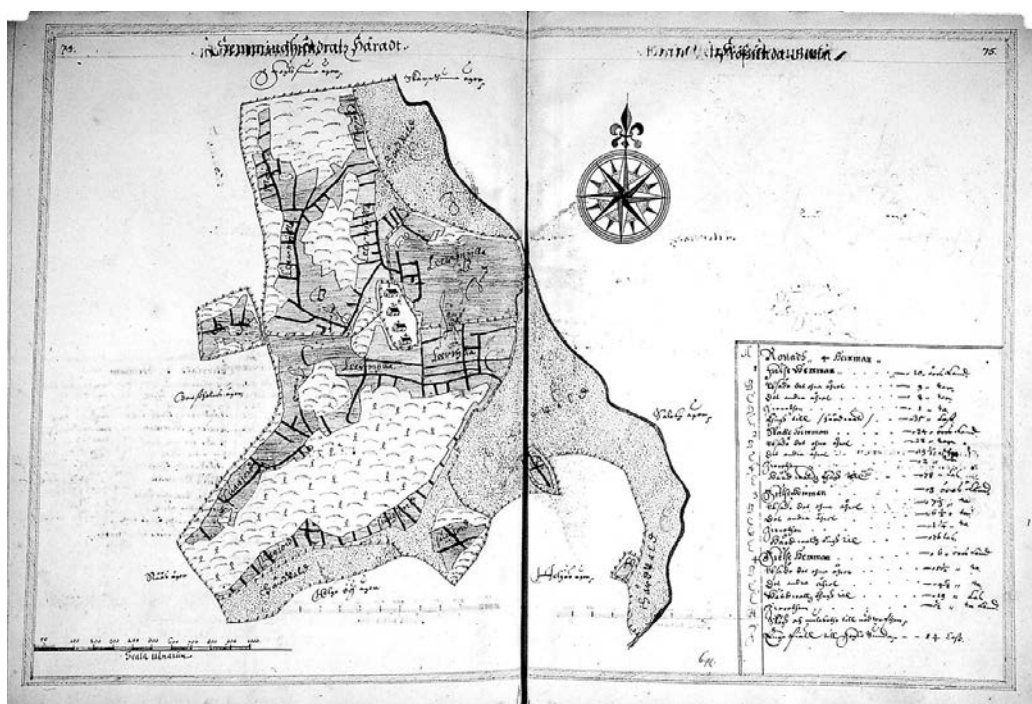
Ungefär en gång i månaden strålar jag och Jean Bokström från Frösunda samman med en bunt

likasinnade från olika hembygdsföreningar utmed Långhundraleden i något som heter arbetsgruppen Långhundraleden. Där är jag också med för att suga i mig den kunskap som finns. Skam den som ger sig!

Nu i december ska en grupp med representanter från hembygdsföreningarna i kommunen tillsammans med kommunantikvarie Sophia Laurin träffas för att försöka få ett grepp om det material som finns i de olika föreningarna och hur detta kan göras lättillgängligt. Även hembygdsföreningarnas roll i kommunens fysiska planering kommer att tas upp, något som jag personligen tycker är väldigt viktigt. Känner du dig nyfiken på något av det jag berättat om, så är det bara att ringa!

Till sist vill jag önska dig en God Jul och uppmuntra till lokalpatriotism!

*Eleonor Åberg
- den unga kärringen
mot strömmen*

Karta över Rolsta by ur de geometriska jordeböckerna från 1600-talet.

Rävparty

Häromdagen träffade jag en 14-årig kepsbärare som bor i Vallentuna, i den stora tätorten alltså. Han klagade på att ingenting hände i Vallentuna. Där var dött!

- Ja, det är klart, sa jag, i Vallentuna händer förstås ingenting. Du skulle bo i Frösunda i stället. Här händer det saker!

- Vaddå? Popkonserter och sånt?

- Nja, inte riktigt.

Och så fick jag berätta om mitt besök bakom knuten på uthuset här-omkvällen. Det var mörkt ute, men jag hade ändå ett litet ärende dit. När jag stod där så hörde jag att det prasslade i gräset. När jag gick tillbaka mot huset så följde någon efter

mig. En räv. Rar och gullig och med huvudet på sned tittade han bedjande på mig.

Vi samtalade en stund om livets väsentligheter. Sedan gick jag in efter en kamera. Rävsten stod kvar och putsade morrhåren. (Har en räv morrhår?).

När jag kom ut sträckte han upp sig och tittade leende in i kameran.

- Tack så mycket, sa jag sen. Hur är livet annars?

- Jotack, utmärkt. Jag nallade ett par hönor häromdagen hos Hermine i Villesborg. Mums! Och så hittade jag åtta kalkoner hos Inger i Fågelsunda!

- Åtta kalkoner! Hur gick det?

- Dom som bor där blev visst

sura på något vis. Men du är väl inte sur?

- Vänta nu, är det du som har rivit omkring våra soppåsar och spritt dem över hela tomten? Så att grannarna fått något att snacka om?

- Jo, det var kanske jag...

- Jaså du. Då går jag och ringer till Fågelsunda!

Schwosh sade det, och så var rävsten borta.

- Det var väl spännande, sa jag till honom med kepsen.

- Äsch, sa han. Det händer ju inget i Frösunda heller.

Bertil Hellsten

Korf.

Korf består af allehanda slags affall från slakterierna, såsom blod, lefver, lungor, hjärta och andra inälvor, hvilka hackas och blandas med bättre kött, inpressas i djurtarmar och sedan rökas, saltas och torkas.

Korf bör misstänkas.

Det ligger i sakens natur, att korf mer än något annat födoämne bör misstänkas, och att inköp af sådana varor böra ske med den allra största urskillning. För mindre samvetsgranna korffabrikanter - och huru många höra icke till dem! - ligger den frestelsen nära till hands att söka tillgodogöra sig äfven sådana djurkroppar eller djurdelar, som äro absolut odugliga som födoämnen.

Trots veterinärernas ständiga räfst med de samvetslösa korffabrik-anterna, är man likafullt utsatt för de mest vidriga förfalskningar.

Det hör till ordningen för dagen att i korffabrikerna beslag göras af skämda köttpartier och af kött efter djur, ned-slaktade för sjukdom eller själfdöda.

Genom diverse kryddtillsatser, rökning och saltning samt inblandning af färskt kött, döljes den vidriga smaken af dylika beståndsdelar. Men deras ohälsosamma och giftiga in-flytanden på människans organism upphäfves naturligtvis icke därigenom. Äfven i korf, som blifvit tillverkad af fullt friska ingredienser, uppstå ofta af sig själfva ytterst häftiga och starka gifter, s. k. korfgifter, som t. o. m. kunna förorsaka döden. Mycket beror också på tarmarne, som böra vara rena, färska och luktfria.

*Ur Handbok i Varukännedom
för alla, 1920.*

En bildande man

Många har medverkat i tillkomsten av vår hembygdsförening. Inte alla av dem har framträtt i styrelser och liknande. En person som fanns, har funnits och delvis fortfarande finns med i bakgrunden är Berndt-Rune Jäverbrant.

Ett begrepp som i dag används mycket är livskvalitet. Runt Berndt-Rune strålar det ordentligt av det begreppet.

Född urstockholmare blev han tidigt inspirerad av en duktig teckningslärare som förstod att Berndt-Rune hade en alldeles särskild förmåga att teckna. Detta resulterade i en plats på Konstfacks kvällskurser. På dagarna var det givetvis nödvändigt med ett arbete att försörja sig på.

Att avbilda saker har alltid varit Berndt-Runes passion, alltså fick det bli något med teckning. Svenska Dagbladet behövde tecknare på sin annonsavdelning.

En för en konstnär kanske mindre vanlig framsynthet präglar Berndt-Rune. Så ganska snart gav han sig in i en femårig litografutbildning för att någon gång i framtiden kunna göra egna litografier. Som om inte det skulle räcka, pågick samtidigt kurserna på Konstfack och en tecknarskola.

Litografutbildningen förde på lite krokiga vägar till kontakt med NTF. NTF drog igång en kampanj riktad mot barn, bland annat med en barnbok som hade Gösta Knutsson (Pelle Svanslös pappa) som textförfattare. Framgång föder framgång, så efter det jobbet följde 9 st tecknade filmer.

Tekniken att rita sådana fick givetvis läras in jämsides med annat jobb.

Filmerna var beställningsjobb av NTF. Berndt-Rune och NTF gillade varandra, så det blev ett heltidsarbete av det hela som tecknare i barnens trafikklubb. I åtta år varade detta, tills NTF bytte chef och den nye inte var

intresserad av trafiksäkerhetsarbete riktat mot barn.

Nu äntligen var det dags att fullt ut skörda frukterna av utbildningen i ungdomens år. Berndt-Rune blev konstnär på heltid, med ströjobb som stöd i stället för tvärtom. Denna idé höll i drygt 15 år. Vid 1990-talets början gick luften ur både konstmarknad och fastighetsmarknaden. För Berndt-Rune blev konsekvensen att det inte gick att leva på konsten längre.

Ett starkt intresse för barn och ungdomar fick nu ett nytt genomslag. Handikappade barn i Byängskolan i Täby får nu hjälp av Berndt-Rune. Flera minns säkert också hur en ungdomsverksamhet hölls igång i Frösundagården i slutet av 1970-talet. Berndt-Rune var förstås ledare.

Även scouterna har haft förmånen att ha Berndt-Rune som ledare.

Målmedvetenhet talade vi om. Ett starkt ungdomsintresse var modern femkamp. I denna idrottsgren ingår ridning. När så barnen vill börja rida, så skaffar man sig häst. Inte bara en häst utan flera, eftersom fler i familjen vill rida samtidigt. En bra häst kan man ju ta föl efter, alltså startas hästuppfödning i liten skala. I 12 år varade denna period.

Vid sidan av allt annat så finns nu även ett intresse för gamla ting som Berndt-Rune delar med hustru Anne-Marie. Det har resulterat i öppnandet av den lilla Antikboden vid Vallentuna kyrka.

Att Berndt-Rune med hustru hunnit med att friköpa det hus de bor i

utan att egentligen ha några pengar, är ju självklart. Att en förklaring till detta är ett mycket gott förhållande till säljaren, som från början var deras hyresvärd, är lika självklart. Tänk vilket samhälle vi skulle kunna ha om fler förmådde engagera sig lika mycket och vara lika kreativa!

En god fortsättning önskas en helgjuten människa.

Redaktören

Föreningen lämnar bygden

Hembygdsföreningen har ordnat många resor för sockenborna under de 20 åren. Ulla Öhrlund minns här några av dem.

Julita gård besöktes under 1996 års resa.

Den första resan gick med lövadskrinna till Husby i Mar-kim. Det var 1977. Sedan dess har det blivit några fler under åren som gått. Vi har varit på Vira bruk, vid Disagården i gamla Uppsala och på Österbybruk. Eriksskulle och Karls kyrkoruin i Söderbykarl har fått besök. 1981 gick resan till Vällnora och Bennebolsbruk. 1983 var det dags för en tur till "världens ände" Trosa och 1984 vårt läns enda nationalpark - Ängsö.

Linnés Hammarby

Vi har varit till Linnés Hammarby och besökt Nås och där sett Himlaspelen. 1986 var det dags för Tattoo till häst på K1 i Stockholm. 1987 åkte vi till 1700-talsgården Kvekgården i närheten av Örsundsbro. 1989 var resmålet Rånäs slott med sina vackra

takmålningar. Samtidigt besökte vi Mörby slottsruin. 1992 var det dags för Åland där Tusses buss tog oss runt och berättade om Ålands historia. Den resa som har varit populärast av alla var nog den som gick till Birka på Björkö. Vi blev så många att vi fyllde två bussar.

Två dagar

De senaste åren har vi slagit på stort med tvådagarsresor. Bland andra har vi åkt till Gränna och Visingsö och till Mora där vi besökt Carl Lars-

för att fortsätta till Läggesta. Därifrån blev det museijärnväg till Mariefred för ett besök på Gripsholms slott. Färden gick vidare till Rockelsta där värdparet von Post visade oss sitt vackra hem. Slutmålet för dagen blev hotell Loftet i Flen där vi umgicks och åt en god middag.

Första mål nästa dag var Julita vid sjön Öljarén. Gården var under medeltiden ett kloster för att sedan bli i tur och ordning kungsgård, sätesgård, privatägd och nu ett friluftsmuseum, skapat av den siste private ägaren löjtnant Arthur Bäckström. Museet ägs av Nordiska museet sedan 1944. Resan gick vidare runt Öljarén via Vingåker och Björkvik till Virå, där en av Sveriges största porslinsinsamlingar besågs.

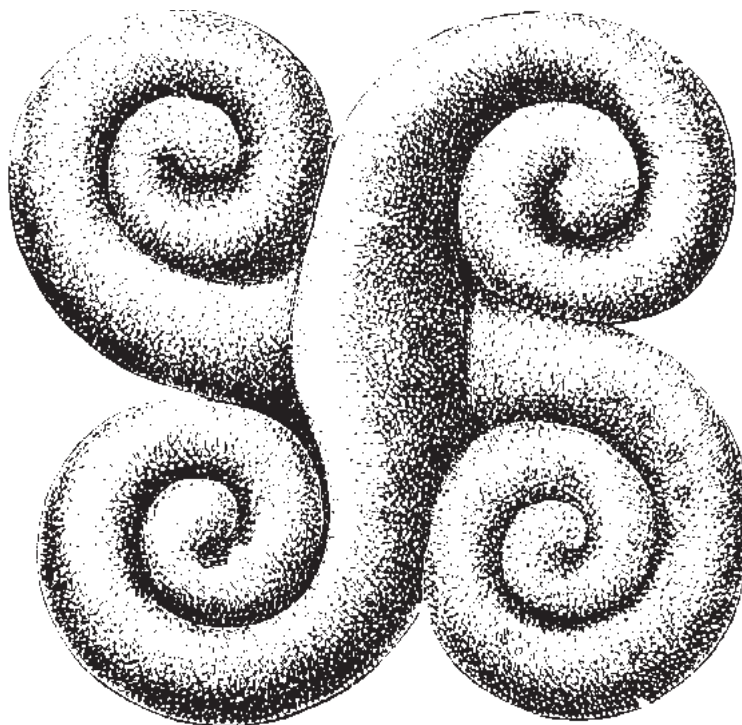
Jag är inte säker på att alla årtal är rätt. Men jag är säker på att alla våra resor har varit populära, annars skulle inte så många velat fara med.

Ulla Öhrlund

Tusse, den mest anlitade reseledaren på resorna genom åren.

Julen förr i Frösunda

Lisa Dahlberg, född Jansson 1909, berättar. Lisa bodde i sin barndom i Örsta och flyttade 7 - 8 år gammal till Torsholma. I familjen fanns så småningom tolv barn. Lisa är nummer fem i syskonskaran och äldsta dottern.

Vad Lisa mest minns från sin barndom är arbete och åter arbete. Med så många munnar att mätta gällde det verkligen att ligga i från morgon till kväll för att överleva. Men samhörigheten i familjen var stor. Det skulle gå.

Lisa hade en fantastiskt duktig och arbetsam mamma, Emma, född Wall, som helst gjorde det mesta av hushållsgöromålen själv - så att det skulle bli riktigt gjort. Men visst måste barnen hjälpa till.

Inför julen skulle det först tvättas. Det var ett tungt och omständligt arbete att elda under bykkaren, skrubba med såpa och skölja och vrida tvätten för hand. Det var Lisa och brodern Ejnar som hjälpte mamma med det.

Så kom grisslakten. Far slaktade och styckade grisen. Allt fläsket lades i saltlake - den tidens konserveringsmetod. Skinkan var stor. Mat fanns alltid men till julen gjordes extra fint

med korvar, syltor, och leverpastej.

Brödbaket minns Lisa. Mor använde ett jättestort baktråg. Det var huvudsakligen rågbröd som bakades. Mor knådade den väldiga degen för hand, bakade ut och gräddade, och så fick barnen hjälpa till att hänga upp alla rågkakorna på stänger, så att inte råttor och möss skulle komma åt dem.

Till jul bakades även pepparkakor och saffransbröd. Övrig tid

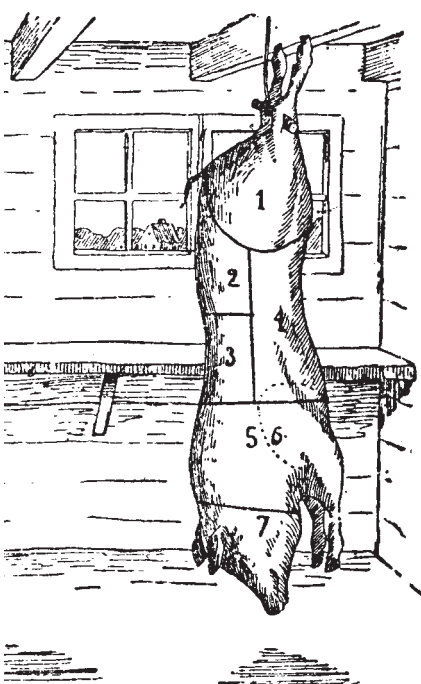
på året hade man inte kakor. Kaffe serverades när gäster kom. Särskilt fint var Nationalkaffet i blå och gula påsar.

Far tog in granen till julaftonen. Den stod i köket klädd med julgranskarameller, sockerprydnader, stearinljus och blågula flaggor.

Det stora bordet i köket dukades. Köksgolvet var skurat. En gång när några av barnen fått den uppgiften kvällen före julaftonen höll man på halva natten. Mor och far sov. Vattnet flödade. Någon hade råkat hälla ut hela hinken med skurvatten. Man torkade och torkade. Men på julaftons morgon var det rent och fint. Då var det högtidligt att sätta sig till bords. All mat fanns på plats. Skinkan stod mitt på bordet. Julstämningen spred sig i köket. Detta var julens höjdpunkt, minns Lisa.

Som barn fick man bara vara i köket och kökskammaren - där stod telefonen. Salen var till för gäster och förmaket var det allra finaste. Där förvarade mor familjens mest värdefulla föremål.

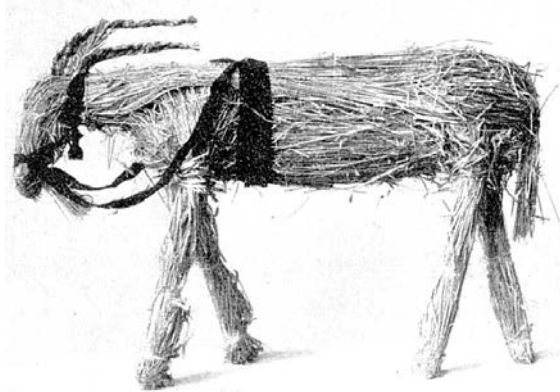
Efter det att risgrynsgröten med mandeln var uppäten, var det dags för julklapparna. Man köpte småsaker i Torsholma handel, nyttosaker

som t ex en trådrulle. Men det mest spännande var fars julklappar. Far var nämligen i stan (Stockholm) en gång i månaden för att hämta mjölkpengarna på mejeriet. All mjölk kördes från gården ner till stationen i Frösunda för vidare leverans till mejeriet i Stockholm. Lisa, som älskade hästarna, var bara 9-10 år när hon fick börja köra mjölken ner till stationen.

Julaftons kväll avslutades med mannagrynskaka, äppelmos och vispgrädd. Ingen jul utan detta.

Och så tomtens gröt förstås, det var viktigt att sätta ut ett rejält grötfat till

hustomten; han som vaktat gården så väl under hela året. All gröt var borta

på morgonen! Men det fanns ju katter i ladugården, säger Lisa och ler.

Till julottan åkte man häst och släde, om det var tillräckligt med snö. En julotta när man bodde vid Örsta hade Lisa blivit lovad att få följa med! Men hon blev bortglömd. Ingen väckte henne. Besvikelsen var stor. Julen var slut. Alltså klädde Lisa av julgranen. Den var alldeles tom när mor och far kom hem. Men Lisa straffades inte. Mor var förstående. Det var ju ändå juldag.

*Lisa Dahlberg berättade för
Agneta Heine Ivgren*

I Bondepraktikan, den gamla uppslagsboken om allting finns ett avsnitt om julvädret. Så här blir det i år:

Suruledes man skall förfara och märka af wädret i Juledagarne, hwad tillkommande ting oss blifwer tillkännagifwet, det hela året igenom.

Om juleafton

Är Juleafton och Julenatt flara,
Förntan regn och wäder, så tag wara,
Det året blifwer nog både korn och win,
Så får hwar nog till födan sin;
Men blifwer det wäder och regn,
Betyder det litet korn och win i war äng.
Kommer wäder av öftan hit,
Då dör qwed och djur i denna tid.
Men kommer det oss ifrån westan,
Blifwer huldrom lungars och furstas gäst.
Döden skall taga många af dem och få,
Som borttager alla både stora och små.
Kommer wädret af nordan, då gläd du dig,
Ty derefter följer ett godt år wisselig.
Men om det kommer af sunnan dernest,
Det betyder dagelig huldrom wist.

Om juledagen faller på en onsdag

Om han kommer på en onsdag, det är
Få wi warm winter, doct stark och hård,
Wären blifwer stark med mycket wäder,
Som gamla Bönder lära oss här.
Sommaren och hösten blifwer god,
Deraf får mången ett fritt mod.
Vinnet blifwer godt, mycket win och korn till,
Hoppung man då dyrt sälja will.
Döl skall sig då wedergwicke,
Man skall då icke många äpplen steka.
Örterna skola då bättre lycka få,
Än de träd som äpplen och päron gro uppå.
Köpmän och bofolk skola stort arbete lida,
Mycket ungt folk dör i de tider,
Helsot skall små barn icke spara,
Men de skola dö och till himlen fara.

FRÖSUNDA HEMBYGDSFÖRENING

Styrelse

Ordförande: Anne-Marie Karlsson.....	512 302 05
Sekreterare: Anders Olsen	512 303 23
Kassör: Lolita Jansson	512 300 25
Vice ordförande: Eleonor Åberg	512 300 49
Pär-Ola Svensson	512 302 86
Karin Westberg.....	512 301 68
Eva Wiberg.....	512 302 67
Maria Wredh.....	512 302 79
Anne-Marie Öhman	512 302 04
Suppleant: Åke Pettersson	512 301 57

Postgiro 80 58 98-4
Medlemsavgift 40 kr per år för vuxen.

SOCKENSTRUNT

Frösunda hembygdsförenings
 kvartalstidskrift, grundad 1978

Redaktör: Bo Ivgren..... 512 320 74
 Löfsta, 186 95 VALLENTUNA

Redaktion & formgivning:
 Eleonor Åberg..... 512 300 49
 Daniel Nilsson..... 512 300 49
 Bertil Hellsten .....

Förra utgåvan av Sockenstrunt var nr 2 1990

